

Heimdall-vänner,

Uppenbart inspirerad av redaktörens introduktion till hans senaste bidrag skriver vår HLK-broder **Jan Buch** så här.

Jeg kender ikke meget til svensk kolonihistorie. I mine mange år i USA fik jeg dog besøgt Fort Christina i Wilmington, Delaware, USA. Jeg erindrede intet om Cabo Corso, som Du gjorde mig opmærksom på, men måtte igen søge i mit hjemmebibliotek. Det viste sig, at der var endnu en spændende dansk-svensk kontrovers. Jeg har ganske kortfattet skrevet det sammen. Du er velkommen til at bruge det til Corona-underholdningen, hvis du tror, at det kan have interesse for medlemmerne.

Nedan följer hans nya bidrag, som bl a upplyser att just de dansk-svenska kontroverserna på Guldkusten togs av Karl X Gustav som skäl för att återuppta krig mot Danmark efter Roskilde-freden 1658.

Håll till godo!

Frank

Ordf

Guldkysten

Holländeren **Willem Isselinx** var med til at oprette det Hollandsk Vestindiske kompagni i 1621, men blev udmanøvreret. Han forsøgte sig uden held med at få **Christian IV** [1577-1648] til at oprette et konkurrenceforetagende. Med første prioritet i den katastrofale indblanding i 30 års-krigen kan man godt forstå, at Chr. IV ikke havde lyst til andre eksperimenter. I 1624 opsøgte Isselinx

i stedet **Gustav II Adolf** [1594-1632] i det nyligt grundlagte Göteborg. Det var med lidt større held. Han fik fuldmagt til at oprette et generalhandelskompagni til Asien, Afrika, Amerika og Magellanica, som var et ubestemt område i Stillehavet, måske i nærheden af Australien. I 1626 udstedtes privilegier på Söder Kompagniet, som 1638 grundlagde Fort Christina i det nuværende Delaware. Der er intet bevaret, men på stedet er der en lille mindepark, indrettet 1938 på 300-årsdagen, ledsaget af en frimærkeudgivelse.

Danskerne ville helst prøve selv, så i 1625 fik et konsortium i København ledet af den herboende hollænder **Johan de Willum** et 8 årigt monopol på handel med Vestindien, Brasilien, Virginien og Guinea. Det mislykkedes. Et nyt forsøg blev gjort af **brødrene Braem** i 1636, som fik toldfrihed i 12 år.

Sverige kom først med udsendelse af skibe til Guineakysten. **Louis de Geer** [1587-1652] fra Liège var 1627 flyttet til Sverige. Han var en finansmand af internationalt format ved at udnytte svensk jernmalm og producere krigsmateriel. Han udrustede på egen regning en escadre mod Danmark under Torstenson-krigen 1643-1645 [**Lennart Torstenson**, 1603-1651, svensk fältmarskalk]. Derefter begyndte han på egen hånd at handle med Afrika. Det gik rigtig godt under ledelse af kaptajn **Arent Gabbesen**. Noget af succesen skyldtes, at han havde fået fat i **Hendrik Carlof** fra det hollandsk vestindiske kompagni. Denne skaffede den lokale negerhøvdings tilladelse til at drive handel.

I 1649 udstedtes det første privilegium på handelen. Carlof ledede på fartyget "Christina" den første ekspedition til Cabo Corso, hvor både portugisere, hollændere og englændere tidligere havde haft en handelsplads. Her anlagde han Carlsborg (Carolusborg). Denne nye konkurrent var ikke velset af englænderne og hollænderne, som uden held forsøgte at få den væk.

Flere andre forter oprettedes. England og Holland var i krig med hinanden og havde derfor ikke tid til at genere svenskerne med andet end kapervirksomhed. De Geer døde 1652, så Carlof mistede sin største støtte. Danskerne kunne ikke se passivt til. Der var store handelsinteresser i Glückstadt ved Elben. Det første skib til Guinea skal være afgået i 1649 fra det nyoprettede øst- og vestindiske kompagni. Det fik eneret for 50 år i 1650.

I 1650 fik **Jens Larsen** imidlertid tilladelse til slavehandel. Det første skib afgik 1654 og var nok det første danske skib, der nåede Guinea. I mellemtiden var Carlof i Sverige blevet adlet [**Carloff**; ätten emellertid ej i t ex **Gabriel Anreps Svenska Adelns Ättar-Taflor**] men problemer med den svenske adel fik ham til at søge sin afsked 1656. Han var nu så vred på Sverige, at han søgte om dansk kaperbrev mod Sverige.

Han forhandlede imidlertid samtidig med Sverige om en udsoning. I 1657 fik han en overenskomst med Danmark om at erobre det svenske fort på Guldkysten. Med god hjælp fra godt betalte afrikanske stammer lykkedes det at erobre Carlsborg, hvor besætningen kun bestod af 16 mand. Guvernør **Johan Filip von Krusenstierna** [1626-1659] blev fanget og det lykkedes at overtage det fuldt lastede skib "Stockholm Slott", da de hollandske søfolk stak af, og svenskerne var så få, at der ikke var mulighed for modstand.

De andre svenske besiddelser blev herefter erobrede. Svenskerne blev naturligvis oprørte og krævede efter Roskildefreden 1658 erobringerne tilbageleverede og en stor erstatning samt udlevering af Carlof. Han var imidlertid flygtet på et mindre skib, medbringende de kostbarheder, han havde erobret.

Provokeret af dette besluttede **Karl X Gustav** [1622-1660] at genoptage krigen mod Danmark. Ved freden i København 1660 skulle Danmark tilbagelevere kolonierne. Det lykkedes ikke i første omgang på grund af protester fra negrene og Holland. Den støtte svigtede snart, så Danmark måtte give svenskerne deres besiddelser tilbage i 1660. Kontroverserne fortsatte og Sverige måtte afgive kolonierne til Holland 1663. Danskerne fortsatte andre steder på Guldkysten indtil salget til England i 1845.